

HOOFSTUK 4

DIE EFFEK VAN SEKSUELE MISBRUIK OP DIE KIND

4.1 INLEIDING

Seksuele misbruik beïnvloed volgens Hunter (1990:59) alle areas van die slagoffer se lewe. Friedrich (1995:3) beskou die omvangrykheid van die simptome wat met seksuele misbruik verband hou, as oorweldigend. Geen geïsoleerde simptome dui egter op seksuele misbruik nie en simptome kan wissel van kompulsiewe tot regressiewe gedrag, slaapsteurnisse en seksueel-uitreagerende gedrag (Fiedrich, 1995:3). Dit gebeur soms dat die effek van seksuele misbruik eers later in die lewe van die kind sigbaar word. Die kind wat dus oënskynlik nie deur seksuele misbruik beïnvloed is nie, kan in latere jare ernstige simptome ontwikkel (Hunter, 1990:59). Daarom is dit belangrik dat die terapeut die dinamika van seksuele misbruik moet verstaan sodat genesend opgetree kan word.

Ten einde doelgerig en effektief op seksuele misbruik te reageer, is dit belangrik om te weet wat die moontlike gevolge van seksuele misbruik is. Dit is nodig om die effek van seksuele misbruik op die kind te verstaan sodat 'n idee van die erns en skade wat dit meebring, verkry kan word. In hierdie hoofstuk word daar gefokus op teorieë of modelle wat poog om die effek van seksuele misbruik uiteen te sit en te verklaar. Die doel van hierdie hoofstuk is egter nie om 'n lys van simptome wat moontlik op seksuele misbruik kan dui, te bied nie.

Die seksuele misbruik akkommoderingsindroom, die vier-faktor traumageniese model, die informasieprosessering van trauma-model, die internaliseringsmodel asook die geïntegreerde kontekstuele model word vervolgens toegelig. Hierdie modelle is vir die terapeut van groot waarde aangesien dit begrip aanmoedig vir die dinamika van seksuele misbruik, die belewenisse van die slagoffer en die waarskynlike oorlewingstrategieë wat

deur die slagoffer aangewend word. Kort- sowel as langtermyngevolge asook moontlike struikelblokke in die behandelingsproses kan na aanleiding van hierdie teorieë geantisipeer word en uiteindelik kan intervensie meer doelgerig plaasvind. Hierdie hoofstuk hou verband met Fase 2, Data-insameling en die ontwikkeling van 'n sintese, soos deur Rothman en Thomas (1994:28) geïdentifiseer (Sien Hoofstuk 1).

4.2 SEKSUELE MISBRUIK AKKOMMODERINGSINDROOM

Die seksuele misbruik akkommoderingsindroom van Summit (1984:177) kan beskou word as 'n model wat poog om die mees algemene reaksies van kinders op seksuele misbruik deur 'n vaderfiguur te kategoriseer. Daar word geargumenteer dat die negatiewe gevolge van seksuele misbruik verband hou met die konseptuele wysigings wat die kind maak. Die dinamika van die seksuele misbruik lei daartoe dat die kind homself vir die seksuele misbruik blameer en uiteindelik die misbruik akkommodeer.

Kritiek wat teen die model uitgespreek word is dat dit alleenlik op intrafamiliêre seksuele misbruik van toepassing is. Nog 'n leemte is dat dit hoofsaaklik fokus op die manspersoon as oortreder. Die model bied egter waardevolle inligting wat die gehegtheid tussen die kind en die oortreder verduidelik (Hartman & Burgess, 1993:48). Die navorser is van mening dat die model betekenisvolle lig werp op 'n noodsaaklike voorvereiste vir intervensie, naamlik dat die kind konstante, onvoorwaardelike liefde en aanvaarding asook sekuriteit moet beleef alvorens die gevolge van seksuele misbruik oorkom kan word. Die vyf kenmerke van die seksuele misbruik-verhouding soos deur Summit uiteengesit (1983:181) word kortliks toegelig onder die opskrifte geheimhouding, hulpeloosheid, akkommodering, onthulling en terugtrekking.

4.2.1 Geheimhouding

Seksuele misbruik vind meestal plaas wanneer die kind en die oortreder alleen is, waartydens die boodskap dat die seksuele misbruik 'n geheim is subtiel of overt aan die kind oorgedra word. Die impak van die geheimhouding op die kind word soos volg deur Summit (1983:181) verduidelik: "The secret takes on magical, monstrous proportions for the child. A child with no knowledge or awareness of sex and even with no pain or embarrassment from the sexual experience itself will still be stigmatized with a sense of badness and danger from the pervasive secrecy". Die blote feit dat die gedrag 'n geheim gehou moet word, maak dit dus aan die kind duidelik dat iets besig is om te gebeur wat negatief en gevaarlik is.

4.2.2 Hulpeloosheid

Kinders word dikwels die toestemming gegee om vreemdelinge te vermy, maar daar word van hulle verwag om gehoorsaam en liefdevol teenoor versorgers te wees. Ouers is in 'n magposisie oor kinders aangestel waarbinne die kind nie die mag ervaar om vir die ouer "nee" te sê nie. Die kind is ook nie in staat om die gevolge van die seksuele misbruik te antisipeer nie. Die feit dat die oortreder meestal in 'n posisie van vertrouwe verkeer, vergroot die wanbalans van mag en onderstreep die hulpeloosheid van die kind. Die kind beleef 'n intense vrees om deur die onthulling van die seksuele misbruik sy gesin of die liefde van die oortreder te verloor, waardeur die kind uiteindelik beheer oor sy lewe verloor.

4.2.3 Akkommodering

Seksuele misbruik is meestal nie 'n eenmalige insident nie. Dikwels ontwikkel 'n kompulsiewe, verslawende patroon van herhalende seksuele misbruik en word die kind in die verhouding vasgevang. Die enigste opsie wat vir die kind oorbly, is om te leer om die realiteit van die voortgesette seksuele misbruik te aanvaar, te akkommodeer en te oorleef. Die kind wat voortdurend

geviktimiseer word, poog om kontrole en beheer te verkry deur te glo dat hy die seksuele misbruik veroorsaak het en dat hy deur goeie gedrag aanvaarding kan verdien. Die kind is nie in staat om te konseptualiseer dat die ouer egosentriek en wreed is nie, aangesien so 'n redenasie gelykstaande sal wees aan die ervaring van verwerping en vernietiging. Die rolomruiling tussen die kind en oortreder lei daartoe dat die kind ervaar dat hy die mag het om die gesin te vernietig asook die verantwoordelikheid om die gesin bymekaar te hou.

Die kind se konstante mislukte pogings om verligting te bewerkstellig, lei daartoe dat 'n splitsing van die kind se realiteitsbeleving plaasvind. Dikwels gebeur dit dat die kind denkbeeldige metgeselle of meervoudige identiteite ontwikkel aan wie eienskappe en gedrag soos hulpeloosheid, slegtheid, woede, seksuele mag en liefde afsonderlik toegeken word. Die kind kan ook begin om van sy liggaam te disosieer. Die woede wat die kind ervaar, vind dikwels vergestaltung in selfdestruktiewe gedrag soos selfmutilering, selfmoordpogings en seksuele promiskuiteit. Die manlike slagoffer is dikwels meer geneig daartoe om woede te eksternaliseer in aggressiewe en asosiale gedrag.

4.2.4 Onthulling

In die meeste gevalle van intrafamiliêre seksuele misbruik, word die seksuele misbruik nooit onthul nie. Die bekendmaking vind meestal plaas na aanleiding van oorweldigende gesinskonflik, toevallige ontdekking deur 'n derde party of gemeenskapsprogramme wat handel oor seksuele misbruik. Die kind is dikwels eers in sy tienerjare in staat om die gesag van sy ouers uit te daag en die misbruik te onthul. Die onthulling volg meestal na gesinskonflik, wanneer die kind deur sy woede gedryf word om die geheim bekend te maak. Meeste volwasse persone sal op dié stadium die kind se geloofwaardigheid betwyfel aangesien dit blyk dat die kind slegs rebelleer teen die vader se poging om gesag en dissipline te handhaaf. Daar word van die veronderstelling af

uitgegaan dat, indien die kind wel seksueel misbruik is, hy dit reeds jare van tevore bekend sou gemaak het.

4.2.5 Terugtrekking

Meestal gebeur dit dat die kind sy onthulling van seksuele misbruik terugtrek. In dié verband noem Summit die volgende (1983:188) “Unless there is special support for the child and immediate intervention to force responsibility on the father, the girl will follow the “normal” course and retract het complaint”. Die rede vir die terugtrekking is dat blaam op die kind geplaas word vir die opbreek van die gesin.

In teenstelling met die vader, wat na die onthulling steeds binne die veilige omgewing van sy gesin en huis bly, word die kind dikwels verwyder en in alternatiewe versorging soos pleegsorg geplaas. Die kind word meestal as leuenaar geëttiketier en dra die verantwoordelikheid om die gesin te vernietig of te bewaar. Die kind ervaar geen hoop om na sy ouerhuis terug te keer in die lig van die onthulling van die geheim nie. Dit het tot gevolg dat die kind besluit dat dit ‘n slegte keuse is om die waarheid te vertel en die bewerings terugtrek.

Die seksuele misbruik akkomoderingsindroom bied betekenisvolle inligting ten einde begrip by die terapeut aan te moedig vir die redes waarom die kind dikwels die seksuele misbruik akkommodeer. Die magtelose posisie waarin die kind verkeer sowel as sy behoefte aan aanvaarding lei dikwels daartoe dat die kind die seksuele misbruik ‘n geheim hou. Tydens terapeutiese intervensie is dit noodsaaklik dat ‘n veilige ruimte vir die kind geskep word waarbinne hy die vrymoedigheid kan ervaar om die seksuele misbruik te onthul. Dit blyk verder dat die nie-oortredende ouer ‘n belangrike rol kan speel om aan die kind onvoorwaardelike liefde en aanvaarding te kommunikeer asook toestemming tot die onthulling van die seksuele misbruik te verleen.

4.3 DIE VIER-FAKTOR TRAUMAGENIESE MODEL

Die vier-faktor traumageniese model van Finkelhor en Browne (1985:530) is 'n konseptualisering van die impak van seksuele misbruik in terme van vier trauma-veroorsakende faktore wat die "traumagenic dynamics" genoem word. Hierdie faktore is traumatiese seksualisasie, verloëning, magteloosheid en stigmatisering. Finkelhor en Browne (1985:530) is van mening dat dit die kombinasie van hierdie vier faktore is wat die trauma van seksuele misbruik uniek maak en van ander vorme van trauma onderskei. As gevolg van die aanwesigheid van hierdie vier faktore word die kind se kognitiewe en emosionele oriëntasie tot die wêreld gewysig. Trauma word geskep deurdat 'n verdraaiing van die kind se selfkonsep, wêreldbeskouing en affektiewe vermoëns plaasvind.

Kritiek wat teen die model uitgespreek word, is dat dit nog nie empiries getoets is nie, dat die kategorieë allesomvattend is en gevolglik in die klassifisering van simptome oorvleuel (Hartman & Burgess, 1993:3). Die empiriese navorsingsresultate van Miller-Perrin (1998:16) dui egter wel daarop dat die persepsies wat by slagoffers van seksuele misbruik ontstaan dié van verloëning, dwang, seksualisering en dwang tot geheimhouding is. Wieland (1997:4) is van mening dat die model nie inligting bied aangaande die kind se prosessering van die seksuele misbruik nie, 'n proses waartydens die kind se persepsie van homself verander. Volgens Friedrich (1995:4) fokus hierdie model in so 'n mate op die trauma dat die wêreld waarbinne die kind funksioneer, geïgnoreer word. Finkelhor en Browne (1985:531) se model is wel waardevol deurdat 'n poging aangewend word om die gedragsimptome en persepsies wat met seksuele misbruik geassosieer word, te kategoriseer. Die vier traumageniese faktore word vervolgens aan die hand van Finkelhor en Browne (1985:531) bespreek.

4.3.1 Traumatiese seksualisasie

Traumatiese seksualisasie verwys na 'n proses waardeur die kind se seksualiteit, dit wil sê seksuele gevoelens en houdings, op 'n ontoepaslike wyse met betrekking tot sy ontwikkelingsvlak, gevorm word. Traumatiese seksualisasie vind plaas wanneer sekere dele van die kind se anatomie oorbeklemtoon word en verdraaide betekenis verkry. Die kind word deur die oortreder vir seksuele gedrag vergoed. Vergoeding geskied in die vorm van affeksie, aandag, voorregte en geskenke. Uiteindelik leer die kind om seksuele gedrag as 'n manipulasiestrategie te gebruik ten einde ontwikkelingstoepaslike behoeftes te vervul. Die kind ontwikkel foutiewe opvattinge oor seksuele gedrag en seksuele moraliteit en ervaar dikwels skrikwekkende herinneringe wat met seksuele aktiwiteite geassosieer word. Simptome wat met traumatiese seksualisasie verband hou, is byvoorbeeld gepreokkupeerde en herhalende seksuele gedrag in die vorm van masturbasie en seksuele spel. Die kind kan ook seksueel aggressief raak en ander kinders viktimiseer. Verwarring kan by die kind ontstaan rakende sy seksuele identiteit.

4.3.2 Verloëning

Verloëning verwys na die ontnugtering wat die kind ervaar wanneer hy ontdek dat 'n persoon wat hy vertrou, hom pyn en skade aangedoen het. Kinders kan verraad ervaar, nie net in die hande van die oortreder nie, maar ook as gevolg van gesinslede wat nie die kind se verklaring glo nie. As gevolg van die ervaring van verloëning kan die kind soms uitermate afhanklik raak van betekenisvolle persone in 'n poging om sy sekuriteit te herstel. Die ander uiterste is dat hy homself ook van intieme verhoudings kan isoleer.

4.3.3 Magteloosheid

Magteloosheid is die proses waardeur die kind se wil, begeertes en sin vir werkzaamheid konstant teengestaan word. 'n Vorm van magteloosheid kom

na vore wanneer die kind se liggaamsgrense herhaaldelik teen sy wil binnegedring word. Kinders ervaar verdere magteloosheid wanneer hulle pogings om die seksuele misbruik te stop, telkens misluk. Magteloosheid word geïntensifiseer wanneer die kind gedreig word en sy bekendmaking van die seksuele misbruik nie geglo word nie. Dwang en dreigemente is egter nie 'n voorvereiste vir die ervaring van hulpeloosheid nie; enige situasie waarin die kind oorgelewer en vasgevang voel, kan lei tot 'n gevoel van magteloosheid. Simptome wat met die ervaring van magteloosheid geassosieer word is onder andere vrees, angstigheid, nagmerries, somatiese klagtes, skeidingsang, dominerende gedrag en depressie.

4.3.4 Stigmatisasie

Stigmatisasie verwys na die negatiewe konnotasie byvoorbeeld skuld, skaamte en slegtheid wat aan die kind gekommunikeer word en uiteindelik deel van sy selfbeeld word. Hierdie negatiewe konnotasies kan op verskillende wyses aan die kind gekommunikeer word. Dit kan wees dat die oortreder dit self aan die kind kommunikeer deurdat hy die kind vir die seksuele misbruik blameer. Druk wat uitgeoefen word op die kind om die seksuele misbruik 'n geheim te hou, kan ook lei tot skuld en skaamte. Stigmatisasie word versterk deur die houdings van die gesinslede en/of die gemeenskap. Die reaksie tydens die onthulling van die seksuele misbruik kan ook bydra tot verdere stigmatisasie veral as die kind vir die seksuele misbruik geblammer word en daar met skok en histerie gereageer word. Die ervaring van stigmatisasie kan daartoe lei dat die kind homself isoleer asook lae selfagting, selfmoordpogings en selfdestruktiewe gedrag openbaar.

In die lig van hierdie model behoort die terapeut gedurende die assesseringsfase van die terapie, aandag te skenk aan die moontlikheid dat die kind traumatiese seksualisasie, verloëning, magteloosheid of stigmatisasie ervaar. Negatiewe gedragpatrone en kognisies wat met traumageniese faktore verband hou, moet gewysig moet word. Die doel van terapie na aanleiding van die model is dat die kind seksueel aanvaarbare gedrag toon,

oor die vermoë beskik om ander te vertrou, beheer oor sy eie lewe uitoefen en 'n realistiese selfkonsep sal hê.

4.4 INFORMASIEPROESSERING VAN TRAUMA-MODEL

Die informasieprosessering van trauma-model of IPT-model genoem (Hartman & Burgess, 1993:47-58), verskil van die reeds genoemde teorieë in dié opsig dat inligting aangaande die geheue en die prosessering van inligting as vertrekpunt van die model dien. Die model is veral van waarde aangesien dit verduidelik hoedat die limbiese sisteem 'n rol in die totstandkoming van trauma speel. Wieland (1997:4) beskou dit as 'n leemte dat die model nie 'n raamwerk bied aan die hand waarvan die kind se gedrag verstaan kan word nie. Daar word dus nie 'n verband tussen die kind se gedrag en sy geïnternaliseerde self aangedui nie. Die navorser is van mening dat die model 'n waardevolle poging aanwend om die effek van seksuele misbruik te kategoriseer aan die hand waarvan slagoffers bestudeer kan word.

In die beredenering van die IPT-model (Hartman & Burgess, 1993:49) word daar van die veronderstelling af uitgegaan dat ervaring op 'n sensoriese, perseptuele, kognitiewe en interpersoonlike vlak geprosesseer word, in welke geval die sensoriese vlak verantwoordelik is vir die registrasie van die ervaring en die perseptuele vlak vir die begin van die klassifikasie in die sensoriese verwerkingsproses. Die kognitiewe en interpersoonlike vlakke maak deel uit van die groter organisasie van die ervaring in betekenissisteme.

Seksuele misbruik word volgens die IPT-model (Hartman & Burgess, 1993:49) as 'n psigososiale stressor beskou wat só buitengewoon is dat seksuele misbruik as 'n trauma benoem word. Dit blyk dat die impak van trauma en die reaksie op stresvolle stimuli lei tot:

- trosvorming van versteurde psigologiese verskynsels van indringende en herhaaldelike beelde geassosieer met herinneringe aan die traumatiese gebeurtenis, asook

- vermydingstrategieë wat aangewend word om die assosiasies met die trauma uit die bewussyn te hou (Horowitz in Hartman & Burgess, 1993:49).

Traumatiese informasie bly volgens dié model aktief in die bewussyn totdat dit in die verwyderde geheue geplaas word waar trauma verwerking deur middel van die prosessering van die inligting plaasvind. Traumaverwerking impliseer dus dat die traumagebeure onthou kan word, dat die aanwesige gevoelens geneutraliseer en die angstigheid as gevolg van die gebeurtenis, gekontroleer kan word. Wanneer 'n traumatiese ervaring nie verwerk word nie bly dit in die aktiewe geheue of word dit verdedig deur 'n kognitiewe meganisme soos ontkenning, dissosiasie of "splitting".

Die IPT-model (Hartman & Burgess, 1993:47-58) fokus op die rol van die limbiese sisteem, wat beskou word as die primêre neurologiese sisteem wat inkomende inligting kodeer. Die werking van die limbiese sisteem beïnvloed die basiese reguleringsprosesse van eet, slaap, binding, liefde, seks en aggressie. Wanneer die limbiese sisteem oorweldig word deur inkomende informasie, wat gewoonlik tydens seksuele misbruik gebeur, en onsuksesvol is om inligting te beheer en daarop te reageer, is daar 'n inisiële oorlewingsrespons van gevoelloosheid of dissosiasie. Die implikasie van hierdie respons is dat disrupsie van die interkonneksies van sleutelprosesse, wat vir die konstruksie van geheue en assosiatiewe leer nodig is, plaasvind. Dit kan lei tot gedisorganiseerde en stereotiepe gedrag, gewysigde ervaring van liefde en neuro-endokriene verandering.

Aangesien kinders seksueel onvolwasse is, word die kind se onryp seksuele respons maklik oorweldig deur seksuele misbruik wat lei tot verandering in die limbiese sisteem wat in interaksie met die prefrontale korteks is. Dit kan lei tot 'n patroon van minimalisering en ontkenning in 'n poging om die pyn en angs te akkommodeer. Oproeping van die gebeurtenis is gevolglik gefragmenteerd. Die kind sal byvoorbeeld kan vertel wat gebeur het sonder om in staat te wees om sensasie-gevoelens of persoonlike gedagtes te kan beskryf.

Die vier fases van informasieprosessering word vervolgens bespreek. Aandag word gegee aan die pre-traumafase, die trauma-inkapseling, die onthullingsfase en die post traumafase.

4.4.1 Die vier fases van informasieprosessering

In die bestudering van die impak van seksuele misbruik fokus die IPT-model op vier kontekstuele fases.

4.4.1.1 Fase een: Pre-traumafase

Fase een verwys na die pre-trauma en let op die individuele en sosiale konteks voordat die seksuele misbruik plaasgevind het. Veranderlikes soos die sosio-ekonomiese status van die kind se ouers, die struktuur en dinamika van die gesinslewe, ouerlike houding teenoor aggressie, afhanklikheid van seksualiteit, vorige misbruik deur ouers en verstandelike en geestelike siekte of patrone van kriminaliteit in ander gesinslede, word in ag geneem. Persoonlike karaktereenskappe van die kind soos ouderdom, ontwikkelingsmylpale, psigiatriese en mediese probleme, kwaliteit van bindinge, portuur, ouer en sibbe-verhoudings en impulscontrole, word waargeneem.

4.4.1.2 Fase twee: Trauma-inkapseling

Fase twee word as trauma-inkapseling benoem. Hierdie fase verwys na die komplekse individuele en kontekstuele faktore wat 'n impak op die kind se reaksie het. Voorbeelde hiervan is die tipe seksuele misbruik wat plaasgevind het en die aard van die verhouding tussen die kind en die oortreder. Van verdere belang in die inkapselingsfase is die prosesse wat op 'n sensoriese, perseptuele, kognitiewe, gedrags en interpersoonlike vlak plaasvind ter verdediging en oorlewing van die individu. 'n Voorbeeld hiervan is dissosiasie.

Die denke, gevoelens en gedrag van die slagoffer wat ná die seksuele misbruik volg, word as sekondêre aangeleerde response beskou. Dit volg op die biologiese ontwrigting wat veroorsaak word deur die trauma en ook die voortgesette kontekstuele invloede. Tydens hierdie fase kom herbelewing van die trauma voor wat vergestaltung vind in die kind se spel, fantasie en nagmerries.

4.4.1.3 Fase drie: Onthulling

Fase drie bestaan uit die bekendmaking van die inligting aangaande die seksuele misbruik. Die onthulling kan 'n positiewe of negatiewe effek op die kind hê, afhangende van die reaksie wat daarop volg. Die ouer wat onmiddellik na die bekendmaking van die seksuele misbruik sy kind beveilig, se reaksie sal byvoorbeeld 'n positiewe invloed op die kind hê.

4.4.1.4 Fase vier: Post-traumafase

Fase vier verwys na die reaksiepatrone wat verteenwoordigend is van 'n geskiedenis van seksuele misbruik, maar dikwels as karakterpatologie geëttiketteer word. Die gevolg van seksuele misbruik word in vyf kategorieë onderskei, naamlik die geïntegreerde, angstige, misdadige, aggressiewe en gedisorganiseerde uitkoms.

- Die geïntegreerde uitkoms is wanneer die kind die trauma geïntegreer en verwerk het. Dit bring mee dat die kind nie gedurig op die herinnering aangaande die seksuele misbruik fokus nie asook nie die herinneringe deur middel van verdedigingsmeganismes onderdruk nie. Hierdie kind leef toekomstgerig en kan dus op die hede fokus.
- Die angstige uitkoms verwys daarna dat die kind oor die algemeen angstigheid ervaar en onproduktief op die huidige fokus. Angstige herbelewing van die seksuele misbruik vind plaas. Angs- en eetversteurings en fobiese en obsessief-kompulsiewe gedrag word met

kinders in hierdie kategorie geassosieer. Gewoonlik ontken die kind die seksuele misbruik, vermy hy die onderwerp of word die aanvanklike onthulling teruggetrek. Die kind kom emosioneel afgesonderd voor. 'n Gebrek aan energie om te leef en te leer bestaan sowel as herhaaldelike dagdrome kom voor.

- Die misdadige uitkoms word gekarakteriseer deur rebelse, impulsiewe gedrag. Die kind sal reëls toets en breek en in konflik met sy portuurgroep wees. Hierdie kinders word dikwels gediagnoseer as hiperaktief of leergestremd.
- Die aggressiewe uitkoms verwys na die kind wat fisies en seksueel aggressief optree teenoor ander kinders, gewoonlik jonger kinders. Hierdie kinders ly ook dikwels aan dissosiasie.
- Die gedisorganiseerde uitkoms is wanneer die kind gefragmenteerd en soms bisar voorkom. Hierdie kinders word dikwels as psigoties gediagnoseer alhoewel dissosiasie die oorsaak vir hulle vreemde gedragspatrone kan wees.

Die IPT-model bied volgens die navorser waardevolle inligting om die impak van seksuele misbruik vanuit 'n neurologiese oogpunt te verklaar. Die bespreking van seksuele misbruik aan die hand van vier fases begelei die terapeut om alle aspekte voor, tydens en na die seksuele misbruik in oënskou te neem tydens die assessering van die effek van seksuele misbruik op 'n spesifieke kind. Die vyf kategorieë wat in die post- trauma fase onderskei word, bied 'n struktuur aan die hand waarvan slagoffers gegroepeer en bestudeer kan word. Tydens hierdie navorsing word daar gefokus op seksueel misbruikte kinders wat 'n angstige of misdadige uitkoms beleef.

4.5 DIE INTERNALISERINGSMODEL

Hulpverlening aan die seksueel misbruikte kind word volgens Wieland (1997:xii) beperk, aangesien hulpverleners nie die dinamika van dit wat binne in die kind gebeur, verstaan nie. Om hierdie leemte aan te spreek het Wieland (1997:7) die internaliseringsmodel ontwerp wat die volgende beskryf:

- die kind se ervaring van die seksuele misbruik,
- die kind se internaliserings as gevolg van sy ervaring en
- die kind se gedrag wat voortspruit uit dié internaliserings.

Die begrip internalisering verwys na die proses waarvolgens die kind gebeurde met homself in verband bring, prosessee en betekenis daaraan gee. Die kind se internaliserings beïnvloed uiteindelik sy gedrag. Wieland (1997:7) som dit soos volg op: “As a child internalizes experiences of self and of self in relation to others, the child creates an internal working model that in turn forms a base from which the child interacts with the outer world”.

Wieland (1997:7) redeneer dat die ervaring van seksuele misbruik ‘n subjektiewe belewenis is wat onder andere beïnvloed word deur die kind se ontwikkelingsvlak, temperament, sy wêreld- en mensbeskouing, die tipe verhouding wat die kind met die oortreder het, die mate van veiligheid wat die kind ten tye van die seksuele misbruik ervaar en die reaksie van betekenisvolle persone wanneer die kind die seksuele misbruik bekend maak. Die kind se belewenis van seksuele misbruik het uiteindelik ‘n invloed op sy interne bewustheid van homself en sy wêreld, wat weer ‘n effek op sy gedrag het. Die waarde van die model lê daarin dat ‘n teoretiese beskrywing gebied word aangaande die proses waarvolgens die kind seksuele misbruik met homself in verband bring, prosessee en betekenis daaraan gee. ‘n Leemte van die model is dat daar geen empiriese navorsing oor die model gedoen is nie.

Vervolgens word Wieland (1997:10) se internaliseringsmodel bespreek. Eerstens word gefokus op die kind se ervaring van seksuele misbruik waarna die verskillende moontlike internaliserings aangedui word. Tydens die bespreking van die onderskeie internaliserings sal aangedui word watter moontlike effek hierdie internaliserings op gedrag kan hê.

4.5.1 Die kind se ervaring van seksuele misbruik

4.5.1.1 In alle gevalle van seksuele misbruik

Volgens die internaliseringsmodel beleef die kind in alle gevalle van seksuele misbruik:

- dat sy seksuele en persoonlike ruimtes binnegedring word,
- dat die seksuele misbruik met homself gebeur,
- bedreiging en
- inkodeer die kind inligting wat met die seksuele misbruik verband hou, asook dat hy nie veilig is nie.

Aanraking is noodsaaklik vir die kind se fisieke en emosionele ontwikkeling. Aanraking tydens seksuele misbruik word egter as indringing beleef aangesien dit primêr op die oortreder se behoeftes fokus. Wieland (1997:11) merk in dié verband die volgende op: "Sexual touching by someone older than the child overlooks the child's need for gradual and age-appropriate increase in selfawareness of sexuality. The child's need is disregarded, whereas the adult's need for pleasure or domination is met."

Indringende aanraking word dikwels daardeur gekenmerk dat die kind as individu nie gerespekteer word nie. Die kind word bloot as 'n verlengstuk van die oortreder beskou met wie gehandel word volgens die behoefte van die laasgenoemde. Indringende aanraking gaan dikwels met 'n groot mate van spanning gepaard wat die gevolg is van die geheimhouding wat die kind opgelê word. Die kind kan ook daarvan bewus wees dat die seksuele aktiviteit teenstrydig is met sosiale norme, wat lei tot spanning. Indringende

aanraking gaan soms ook met fisieke pyn gepaard. Versorgende aanraking word daardeur gekenmerk dat dit openlik plaasvind terwyl indringende aanraking dikwels in die geheim plaasvind.

Die kind se belewenis van homself hou ten nouste verband met sy ervarings (Harter in Wieland, 1997:15). Indien die kind se ervarings dus negatief is, beleef hy homself as negatief. Aangesien seksuele misbruik negatief geëvalueer word, sal die kind uiteindelik redeneer dat hy sleg is en homself as 'n objek, wat gebruik kan word, beskou.

Seksuele misbruik hou altyd vir die kind bedreiging in. Dikwels is dit in die vorm van dreigemente, byvoorbeeld: "As jy vir iemand vertel, sal jy tronk toe gaan", "As jy vir iemand vertel, sal ek jou doodmaak". Die blote krag en grootte van die oortreder kan die slagoffer bedreig, so ook die gedagte aan die gevolge wat moontlik na die onthulling van die seksuele misbruik kan volg.

Die kind idealiseer gewoonlik die moeder as die primêre versorger en glo dat die sy in staat is om vir hom te sorg en hom te beskerm. Wanneer die kind 'n verlies aan veiligheid ervaar, soos in die geval van seksuele misbruik, beleef hy dat die moeder hom gefaal het en hy geen beskerming het nie. Uiteindelik word die seksuele misbruik saam met die ervaring van geen beskerming in die geheue van die kind geïnkodeer.

4.5.1.2 Seksuele misbruik in gevalle waar die oortreder 'n vertroueling was

Die kind wat seksueel misbruik word deur iemand naby aan hom sal bo en behalwe reeds genoemde ervarings ook die volgende belewenisse hê:

- 'n liefde vir en 'n behoefte aan nabyheid met die oortreder,
- 'n gevoel van vrees en haat teenoor die oortreder,
- nabyheid en verloëning in jukstaposisie en
- verwronge interpersoonlike grense.

Die kind wat seksueel misbruik word deur 'n betekenisvolle persoon ervaar emosionele verwarring aangesien hy liefde jeens die oortreder ervaar, sowel as haat en vrees. Dikwels is die oortreder die enigste persoon wat die kind se emosionele behoeftes vervul en aandag aan die kind gee, wat daartoe lei dat die kind 'n behoefte het aan nabyheid met die oortreder.

Die oortreder gee dikwels verbale uitdrukking aan die nabyheid tussen hom en die kind deur opmerkings te maak soos: "Ek is lief vir jou", "Jy is die belangrikste persoon vir my". Die seksuele misbruik is teenstrydig met hierdie stellings en is 'n verloëning van die kind se vertroue.

Seksuele misbruik wat binne die gesin of uitgebreide gesin plaasvind, dui daarop dat die interpersoonlike verhoudings binne die gesin verwronge is. Die kind kry nie die geleentheid om gesonde persoonlike grense te ontwikkel nie aangesien hy weens die eise van die seksuele misbruik verantwoordelik voel vir die oortreder sowel as die ander gesinslede.

4.5.1.3 Seksuele misbruik in gevalle waar die misbruik ekstrem was

Gevalle van ekstreme seksuele misbruik word gedefinieer as seksuele misbruik waar die kind se belewenis van seksualiteit en realiteit ernstig benadeel word. Hierdie gevalle word gekenmerk deur:

- die kind se ervaring van spesiale aandag en sensuele plesier,
- oorstimulasie,
- boodskappe wat nie realiteitsgebonden is nie en
- oorlewingsmeganismes waartydens die realiteit verdraai word.

4.5.2 Die kind se internaliserings

4.5.2.1 Ek is beskadig en magteloos

Die ervaring van indringing lei tot die internalisering dat iets binne-in die kind verkeerd of anders is. Alhoewel die mate van andersheid wat elke kind ervaar verskil, beleef die kind uiteindelik dat hy beskadig is. Indringing lei verder tot die internalisering dat die kind magteloos is, aangesien hy nie oor die vermoë beskik om dit wat met hom gebeur, te beheer nie. Die intensiteit van die internalisering van magteloosheid sal afhang van die wyse waarop betekenisvolle persone optree wanneer die seksuele misbruik onthul word. Indien die kind geglo en hulp verleen word, sal hy 'n groter mate van kontrole ervaar. Wanneer die kind emosioneel geheg is aan die oortreder sal hy waarskynlik 'n groter mate van magteloosheid ervaar. Wieland (1997:15) verduidelik dit soos volg: "The child who is emotionally attached to the abuser and, thus, feels a pull toward the abuser even when wanting to avoid the abuser, may also feel powerless in relation to the abuse and the abuser."

Die internalisering van beskadiging lei daartoe dat die kind homself dienoooreenkomstig behandel en begin beskadig. Selfbeskadiging kan op 'n sigbare of subtiele wyse plaasvind byvoorbeeld deur alkohol en dwelmmisbruik, selfmutilasie, selfmoordpogings, onttrekking van vriende, betrokkenheid by vriendskap waar die kind misbruik word, oorversorging of geen versorging van die liggaam, akademiese mislukking of oordrewe akademiese prestasie. Die ervaring van magteloosheid lei meestal daartoe dat die kind presenteer met aangeleerde hulpeloosheid of aggressiewe uitreagerende gedrag.

4.5.2.2 Ek is sleg, skuldig, 'n objek om gebruik te word

Die kind se belewenis van homself word op sy ervaringe gebou (Harter in Wieland, 1997:15) en gevolglik beoordeel die kind homself as sleg aangesien sy ervaring van seksuele misbruik ook sleg is. Die kind se beperkte

kognitiewe vermoëns het tot gevolg dat hy nie situasies vanuit verskillende perspektiewe buite homself kan evalueer nie. Die jong kind redeneer dat, aangesien hy die middelpunt van die seksuele misbruik is, hy dit veroorsaak het. Die ontwrigting wat dikwels in 'n gesin heers na die onthulling van die seksuele misbruik, versterk die kind se ervaring dat hy die oorsaak van die chaos is.

Die middelkinderjare-kind is van nature nuuskierig aangaande seksuele ontwikkeling. Dikwels sal die kind wat in hierdie fase seksueel misbruik word, redeneer dat sy nuuskierigheid die seksuele misbruik veroorsaak het, wat tot skuld en selfblaaam lei. Selfblaaam word soms ook deur die oortreder versterk wanneer opmerkings gemaak word soos: "Jy is wonderlik", "Ek doen dit as gevolg van jou", "Jy is 'n slegte kind, dit is waarom dit met jou gebeur".

Selfblaaam word versterk wanneer die kind fisieke genot tydens die seksuele misbruik ervaar. Dit is veral waar wanneer 'n seun 'n ereksie kry tydens die aanraking van sy penis. Hierdie seun kan moontlik redeneer dat sy fisieke reaksie daarop dui dat hy die aanraking begeer, en dat die seksuele misbruik sy skuld is.

Die kind wat homself evalueer as 'n objek wat sleg en skuldig is, maak geen aanspraak op eie idees en besluitneming nie. Die kind glo dat hy nie beskerming, versorging en vertroosting verdien nie, met die gevolg dat sy selfbeskermende vermoëns skade ly. Hy ervaar dus probleme met selfbeskerming, versorging en vertroosting. Die kind sal homself dikwels in situasies plaas waar hy onveilig is of moontlik weer seksueel misbruik kan word. Soms sal die kind sy fisieke en of emosionele versorging nalaat. Die kind is dikwels nie in staat om homself met positiewe boodskappe te vertrou nie.

4.5.2.3 Ek is verantwoordelik vir wat gebeur

Die seksueel misbruikte kind voel meestal dat hy in 'n posisie verkeer om die gevolge van die seksuele misbruik, met betrekking tot die gesin of oortreder, te kan kontroleer. Die kind internaliseer dus dat hy verantwoordelik is vir wat met ander gebeur, terwyl hy geen beheer het oor dit wat met homself gebeur nie. Wieland (1997:18) noem in dié verband die volgende: "Following a disclosure, the disruption in the family frequently parallels the threat that was made, and the child's internalization that she is responsible for what happens to others is reinforced. The child is unable to recognize these occurrences as a result of the perpetrator's, the system's, or the family's decisions. She holds herself responsible for the distress that occurs." Die kind se beperkte kognitiewe vermoëns en voortspruitende egosentriese beredenering het dus die effek dat hy homself verantwoordelik hou vir die seksuele misbruik. Sy geïnternaliseerde verantwoordelikeheidsgevoel bring mee dat hy in die toekoms situasies waar hy besluite moet neem, vrees.

4.5.2.4 Herinneringe

Die herinneringe aangaande die seksuele misbruik en die ervaring dat die kind geen beskerming het nie word in sy geheue geïnkodeer. Hierdie herinneringe word dikwels slegs as gevoelens en liggaamservarings, waarby die linguïstiese komponent afwesig is, geïnkodeer. Die herinneringe aan die seksuele misbruik veroorsaak spanning en bedreiging en lei daartoe dat die inligting dikwels onderdruk of gedissosieer word. Soms gebeur dit dat die emosies wat met die seksuele misbruik verband hou soos woede, vrees en hartseer, nog ervaar word, maar dat die kind nie die emosie met 'n gebeurtenis kan verbind nie. Uiteindelik word die herinneringe aangaande die misbruik en die ervaring dat die kind geen beskerming het nie, deel van sy geïnternaliseerde wêreld.

Die herinneringe aangaande die seksuele misbruik lei daartoe dat die kind indringende gedagtes, terugflitse en nagmerries beleef. Terugflitse kan inhou dat die kind emosies of sensasies herbeleef en selfs tred met die hede verloor. 'n Stimulus uit die hede wat die kind aan die seksuele misbruik herinner, kan veroorsaak dat hy die misbruik-situasie herroep en herbeleef. Hierdie herroeping van inligting vind gewoonlik op 'n onbewustelike vlak plaas en die kind reageer meestal met ontoepaslike gedrag en intense emosies. Wanneer die kind van die seksuele misbruik gedissosieer het, kan hy ervaar dat hy tydens sekere situasies afwesig is en nie kan onthou wat gebeur het nie. Die impak van die inkodering van herinneringe lei dus tot versteurde gedrag.

4.5.2.5 Ek voel chaoties

Die kind wat deur 'n betekenisvolle persoon seksueel misbruik word, ervaar teenstrydige emosies. Aan die een kant beleef hy 'n gehegtheid en behoefte aan nabyheid met die oortreder, maar terselfdertyd ook haat en vrees ten opsigte van die oortreder. Wieland (1997:23) verduidelik dié teenstrydige emosies soos volg: "The child feels both love-want and hate-fear toward the same person. The child becomes unsure of what she is feeling and often ends up hating herself for loving the abuser and hating herself for hating the abuser, a total double bind". Uiteindelik lei die teenstrydige emosies daartoe dat die kind interne chaos beleef en "ek voel chaoties" internaliseer.

Die kind se interaksie met betekenisvolle persone en met die terapeut word negatief beïnvloed deur sy internalisering van chaos. Hy ervaar dat hy nie sy gevoelens kan vertrou nie aangesien hy die teenoorgestelde emosies beleef as wat hy verwag, of veronderstel is om te ervaar. Die gevolg is dat die kind hom emosioneel van mense afsluit. Afhangende van die dinamika van die impak van die seksuele misbruik kan die kind homself van mense afsluit, byvoorbeeld alle manspersone indien die kind deur 'n manspersoon seksueel misbruik word of persone wat 'n betekenisvolle rol in die kind se lewe vervul. In ekstreme gevalle kan die kind homself van alle mense isoleer. Die kind het

uiteindelik 'n beperkte emosionele basis waarop hy verhoudings kan bou. Dikwels is seksuele aktiwiteite, intellektuele gesprekke of selfdestruktiwe aktiwiteite die enigste manier waarop die kind verhoudings kan bou.

Die kind wat chaos geïnternaliseer het, openbaar dikwels ekstreme emosies wat varieer van depressie tot woede-uitbarstings. Die kind gee meestal uiting aan die woede wat hy teenoor die oortreder beleef deur dit op homself of versorgende persone te rig.

4.5.2.6 Ek word verloën deur mense naby aan my

Nabyheid sowel as seksuele misbruik word in die verhouding tussen die kind en die betekenisvolle oortreder beleef. Die kind verbind hierdie twee ervarings met mekaar met die gevolg dat hy internaliseer dat hy verloën word deur mense naby aan hom. Hierdie kind verwag dat ander mense hom gaan verloën en seermaak. Hy beleef interne beskadiging en redeneer dat hy nie die vriendskap van ondersteunende en goedgehartige mense verdien nie. Gevolglik soek die kind die geselskap op van persone wat hom na alle waarskynlikheid gaan verloën. Die kind kan ook sy verwagting van verwerping en verloëning op vriende projekteer en dus deur sy optrede hierdie gedrag ontlok.

4.5.2.7 Ek het geen grense nie

Die kind wat deur iemand naby aan hom seksueel misbruik word, word geïnhibeer om 'n gesonde selfbelewenis en persoonlike grense te vorm. Die kind word meestal in dieselfde sub sisteem as die volwasse persone geplaas en neem verantwoordelikheid vir die oortreder sowel as die ander gesinslede. Die kind ervaar dat hy geen grense het nie en dat hy die persone wat veronderstel is om as versorgers op te tree, moet versorg. Die belewenis dat die gesin verwronge grense het, lei dus tot die internalisering dat die kind geen grense het nie.

Die kind wat 'n verlies aan privaatheid ervaar het, onttrek dikwels van ander in 'n poging om verdere bedreiging van grense te vermy. Dit kan ook gebeur dat hy oordrewe indringend in interpersoonlike verhoudings raak aangesien hy onbewus is van andere se behoefte aan privaatheid. Die kind wat geleer het om die ouerrol oor te neem, sal ander versorg terwyl hy sy eie behoeftes ignoreer. Die kind wat geïnternaliseer het dat hy geen grense het nie sal blindelings en sonder diskresie soek na die ervaring van gehegtheid wat dikwels lei tot promiskue gedrag en die tolerering van verhoudings waar misbruik voorkom.

4.5.2.8 Wanneer ek seksueel is gebeur goeie goed met my

Die aanraking en gesprekvoering wat die kind tydens seksuele misbruik ervaar, is dikwels die enigste spesiale aandag wat hy beleef. Aandag word dikwels verkry wanneer hy spesifieke gedrag openbaar. Die kind leer byvoorbeeld om die oortreder se genitalieë aan te raak wanneer hy op die oortreder se skoot sit en aangesien hierdie gedrag tot aandag lei, word dit herhaal. So ook sal die kind soms 'n aangename ervaring hê en opwekking beleef wanneer sy liggaam aangeraak word. Die plesier wat die kind ervaar, sal hom aanmoedig om die gedrag te herhaal. Die kind sal byvoorbeeld vir die oortreder vra dat hulle die "spesiale speletjie" moet herhaal. Uiteindelik leer die kind dat seksuele maniere en gedrag verbind word met aandag en aangename fisieke opwekking. Dit lei daartoe dat die kind die boodskap "wanneer ek seksueel is, gebeur goeie goed met my" internaliseer en geseksualiseerde gedrag openbaar.

4.5.2.9 My seksualiteit beteken geen grense, geen kontrole en negatiewe ervarings

Tydens normale seksuele ontwikkeling ontdek die kind geleidelik sy eie liggaam en seksualiteit. Sy seksuele ervarings pas dus by sy emosionele ontwikkeling en kognitiewe begripsvermoë. Tydens seksuele misbruik word die kind egter seksueel gestimuleer op 'n fisieke en emosionele vlak wat

ontoeaslik is vir sy ontwikkelingsvlak. Die kind kan bedreiging en 'n verlies aan kontrole ervaar wanneer hy self 'n orgasme beleef of gedwing word om die oortreder se seksuele opwekking of orgasme te aanskou. Seksualiteit word uiteindelik verbind met vrees en verlies aan kontrole. Die kind wat homself as gevolg van die seksuele misbruik van liggaamservaringe afsluit, beleef dat seksualiteit verband hou met 'n verlies aan gevoel of sensasie en onbeweeglikheid. Seksuele misbruik kan ook in verband gebring word met pyn of ander negatiewe ervarings. Uiteindelik internaliseer die kind dat seksualiteit geen grense, geen kontrole en negatiewe ervarings beteken. Toekomstige seksuele ervarings sal dus negatief beleef word aangesien die kind nooit geleer het dat intimiteit en versorging tot uitdrukking kan kom in seksuele aktiwiteite nie.

4.5.2.10 Wat aan my gesê word is nie wat bedoel word nie

Seksuele misbruik bring mee dat verwronge boodskappe aan die kind gegee word. Die oortreder noem byvoorbeeld dat hy die kind gaan help, maar misbruik die kind seksueel. Die oortreder verkondig dat mense nie moet jok of mekaar moet seermaak nie, maar doen juis dít tydens die seksuele misbruik. Die kind internaliseer dat wat aan hom gesê word, nie is wat bedoel word nie. Soms lei hierdie innerlike realiteit daartoe dat die kind stellings wat deur alle mense gemaak word, bevraagteken.

4.5.2.11 Ek het geen emosies, geen ervarings en geen geïntegreerde self nie

Die seksueel misbruikte kind word in 'n situasie geplaas waaruit hy meestal fisies nie kan ontsnap nie. Dikwels vind hy egter op 'n kognitiewe wyse ontvlugting. Die kind kan ontken dat die seksuele misbruik hoegenaamd plaasgevind het of kan die betekenis herformuleer, byvoorbeeld "Sy het dit gedoen omdat sy vir my omgee". Sekere aspekte of die hele ervaring van seksuele misbruik kan onderdruk word. Die kind kan ook op 'n emosionele wyse van die gebeure dissosieer, wat beteken dat die kind homself van die

emosies wat verband hou met die seksuele misbruik, afsluit. Dit is ook moontlik om kognitief te dissosieer, wat meebring dat hy byvoorbeeld glo dat die seksuele misbruik nie plaasgevind het nie. Die distorsie van realiteit word uiteindelik 'n suksesvolle manier vir die kind om binne sy wêreld te oorleef. Hy internaliseer dus hy geen emosies, ervaring en geïntegreerde self het nie. Die kind leer dat dissosiasie positiewe gevolge meebring en sodoende begin hy al meer dissosieer, ook onder omstandighede wat nie traumaties is nie. Uiteindelik leer die kind nie hoe om op 'n gesonde manier konflik of spanning te hanteer nie.

Die navorser is van mening dat Wieland se model waardevolle inligting bied rakende die kind se ervaring van die seksuele misbruik asook die wyse waarop hierdie ervaring aanleiding tot 'n verwronge selfkonsep gee. Ten einde die gedrag van die kind in terapie te wysig, het die terapeut nodig om die kind se internaliserings aan te spreek en te korrigeer.

4.6 DIE GEÏNTEGREERDE KONTEKSTUELE MODEL

Die geïntegreerde kontekstuele model (Friedrich, 1995:797) poog om die effek van seksuele misbruik op die kind aan te dui deur die vier-faktor traumageniese model (Finkelhor & Browne, 1985:530), die post traumatiese stres model sowel as die kind se interpersoonlike- en ontwikkelingskonteks te integreer. Die effek van seksuele misbruik word volgens Friedrich (1995:797) veral in drie areas van die kind se lewe gereflekteer, naamlik sy binding met versorgers, selfregulering en selfpersepsie.

Die waarde van die geïntegreerde kontekstuele model is volgens die navorser daarin geleë dat daar na die kind binne die breër konteks van sy gesinsisteem gekyk word. Die invloed van die gesin op die impak van seksuele misbruik en op die suksesvolle uitkoms van terapie, word beklemtoon. Friedrich (1995:797) belig uiteindelik drie belangrik invalshoeke, naamlik binding, selfregulering en selfpersepsie, van waaruit die impak van seksuele misbruik geëvalueer kan word. Vanuit 'n teoretiese perspektief word redes gevind

waarom daar in terapie op genoemde drie areas in die kind se lewe gefokus behoort te word. Waardevolle terapeutiese riglyne word deur Friedrich (1995:802) gebied. Vir die doeleindes van hierdie hoofstuk word daar kortliks verwys na die effek van seksuele misbruik op binding, selfregulering en selfpersepsie soos deur Friedrich (1995:797) uiteengesit.

4.6.1 Binding

Binding verwys na die biologies gefundeerde band wat tussen 'n kind en sy versorger bestaan (Bowlby in Friedrich, 1995:800). Vroeë ervarings wat die kind in sy verhouding met die versorger beleef, beïnvloed uiteindelik die kind se selfbelewenis asook sy verwagting en optrede met betrekking tot ander verhoudings. Friedrich (1995:801) is van mening dat die oorsprong en impak van seksuele misbruik beter verstaan kan word deur insig te ontwikkel in die dinamika van die interaksiepatrone van die slagoffer se gesin.

Die kind wat aan seksuele misbruik blootgestel word, het dikwels 'n ouer wat self ook 'n geskiedenis van seksuele misbruik het (Alexander in Friedrich, 1995:802). Hierdie ouer se eie ontwikkelingsagtergrond inhibeer hom om sy kind teen seksuele misbruik te beskerm en aan die kind die nodige ondersteuning in die verwerking van trauma te bied. Volgens Burkett (in Friedrich, 1995:801) is moeders wat self seksueel misbruik is meer selfgefokus as moeders wat nie misbruik is nie en maak hulle dikwels op die kind 'n aanspraak om emosionele versorging.

Die ideale binding wat tussen die kind en sy ouer kan wees, word as 'n sekure binding beskryf. 'n Sekure binding verwys na 'n verhouding waar die versorger hom aan die ondersteuning en beskerming van die kind toewy. Hierdie versorger is in staat om hom tot die bevrediging van die kind se fisieke en emosionele behoeftes te rig en sy optrede word deur konsekwentheid gekenmerk. Seksuele misbruik het volgens Friedrich (1995:802) 'n negatiewe impak op die kind se binding met sy ouer, selfs in gevalle waar daar voor die seksuele misbruik 'n sekure binding bestaan het.

Friedrich (1995:802) gaan van die veronderstelling uit dat die kind se negatiewe selfbelewenis sowel as gedragsprobleme wat met die seksuele misbruik geassosieer word, gewysig kan word deur die binding tussen die kind en sy ouer te verbeter. Die terapeut vervul ook 'n belangrike rol in die daarstel van 'n terapeutiese alliansie tussen hom en die kind. Indien hierdie verhouding gemaksimaliseer word, kan 'n veilige ruimte vir die kind geskep word en sodoende 'n korrektiewe bindingservaring daargestel word. In hierdie navorsing word die huismoeder of maatskaplike werker by die hulpverlening aan die kinderhuis-kind betrek, met die verwagting dat 'n vertrouensverhouding tussen die hom en die kind kan ontwikkel. Sodoende kan 'n positiewe bindingsevaring daargestel word.

4.6.2 Regulering van gedagtes, gevoelens en gedrag

Dit blyk dat seksuele misbruik 'n negatiewe invloed het op die kind se vermoë tot selfregulering met betrekking tot gevoelens, gedagtes en gedrag. Een van die redes hiervoor is dat die kind wat seksueel misbruik word nie sy ervaring van ongemak met die seksuele misbruik verbind nie en sodoende vind fragmentasie van gevoelens, gedrag en kognisies plaas. Dikwels gebeur dit dat die kind nie die geleentheid kry om uitdrukking aan sy gevoelens in reaksie op die seksuele misbruik te gee nie, wat tot gevolg het dat hy probleme ervaar om sy emosies te reguleer. Seksuele misbruik vind dikwels ook in 'n konteks plaas waar disregulerende stresfaktore aanwesig is soos huwelikskonflik, gedurige verhuising en hoë vlakke van onvoorspelbaarheid.

Volgens Friedrich (1994:804) is dit nodig dat die kind in terapie moet leer om opwekkingsvlakke te reguleer, fisiologiese homeostase te handhaaf, tussen emosies te differensieer en gevoelens, gedrag en kognisies te integreer. Hy moet ook leer om toepaslike gedrag te openbaar in reaksie op sterk positiewe of negatiewe emosies.

4.6.3 Selfpersepsie

Die ontwikkeling van selfpersepsie en selfbegrip gaan deur verskillende fases en sluit kognitiewe en affektiewe prosesse in. Aanvanklik ontwikkel die kind die vermoë om homself as 'n fisieke persoon waar te neem waarna hy bewus word van sy aktiewe self. Hierna ontdek die kind sy sosiale self en heel laaste ontwikkel hy begrip vir die psigologiese deel van sy menswees wat veral na kennisies en emosies verwys (Friedrich, 1994:807). Volgens Friedrich (1994:807) kan die aanwesigheid van psigosomatiese simptome by die seksueel misbruikte kind waarskynlik verbind word aan die verhoogde fokus wat daar op die fisieke is tydens seksuele misbruik. Dit blyk dat seksuele misbruik lei tot die kind se onakkurate beoordeling van sy vermoëns wat tot gevolg het dat die kind uitdagings kan vermy. Dikwels gebeur dit dat die kind homself vir die seksuele misbruik blameer en as sleg beskou. Terapie kan volgens Friedrich (1994:808) 'n belangrike rol vervul om aan die kind die geleentheid te bied om 'n meer akkurate selfkonsep te ontwikkel, selfgenoegsaamheid te ervaar en die vermoë te ontwikkel om oor gedagtes en gevoelens te praat. Aangesien hierdie veranderlikes so belangrik is, word dit in die intervensiemodel aangespreek (Sien Hoofstuk 5 en 6).

Die geïntegreerde kontekstuele model werp waardevolle lig op die binding tussen kinders en versorgers en die rol wat hierdie binding speel in die totstandkoming en behandeling van trauma. Die navorser is van mening dat die daarstel van 'n sekure binding tussen die slagoffer en 'n volwasse persoon 'n noodsaaklike terapeutiese doelwit is. Hierdie veilige ruimte moedig 'n realistiese selfpersepsie by die kind aan en lei tot die versterking van positiewe gedragpatrone. In hierdie navorsing sal die positiewe groei en verandering van die kind se selfkonsep asook sy verhouding met die versorger (maatskaplike werker of huismoeder) as kriteria gebruik word om die sukses van die intervensie te meet (Sien Hoofstuk 6).

4.7 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is daar gefokus op die effek van seksuele misbruik op die kind. Die dinamika en impak van seksuele misbruik is toegelig deur vyf teoretiese modelle, naamlik die seksuele misbruik akkommoderingsindroom, die vier-faktor traumageniese model, die informasieprosessering van trauma-model, die internaliseringsmodel asook die geïntegreerde kontekstuele model.

Die seksuele misbruik akkommoderingsindroom van Summit (1984:177) poog om die mees algemene reaksies van kinders op seksuele misbruik deur 'n vaderfiguur te kategoriseer. Die negatiewe gevolge van seksuele misbruik word verbind met die konseptuele wysigings wat die kind maak. Die model bied waardevolle inligting om die kind se akkommodering van die seksuele misbruik en die gehegtheid tussen die kind en die oortreder te verduidelik. Die vyf kategorieë of uitstaande kenmerke van die sindroom is kortliks toegelig, naamlik geheimhouding, hulpeloosheid, akkommodering, onthulling en terugtrekking.

Die vier-faktor traumageniese model van Finkelhor en Browne (1985:530) is 'n konseptualisering van die impak van seksuele misbruik in terme van vier trauma-veroorsakende faktore, naamlik traumatiese seksualisasie, verloëning, magteloosheid en stigmatisering. Die kombinasie van hierdie vier faktore maak volgens Finkelhor en Browne (1995:530) die trauma van seksuele misbruik uniek en onderskei dit van ander vorme van trauma. Die model illustreer hoedat die kind se kognitiewe en emosionele oriëntasie tot die wêreld gewysig word deurdat 'n verdraaiing van die kind se selfkonsep, wêreldbeskouing en affektiewe vermoëns plaasvind.

Die informasieprosessering van trauma-model, of IPT-model genoem, bied inligting aangaande die geheue en die prosessering van inligting. Die model is veral van waarde aangesien dit verduidelik hoedat die limbiese sisteem 'n rol

speel in die totstandkoming van trauma. Volgens die IPT-model (Hartman & Burgess, 1993:49) word seksuele misbruik as 'n psigososiale stressor beskou wat só buitensporig is dat seksuele misbruik as 'n trauma beskou word.

In die bestudering van die impak van seksuele misbruik fokus die IPT-model op vier kontekstuele fases, naamlik die pre-traumafase, die trauma-inkapseling, die onthulling van seksuele misbruik en die post-traumafase. In fase een, wat na die pre-trauma verwys, word daar gelet op die verskeidenheid individuele faktore en sosiale konteks voordat die seksuele misbruik plaasgevind het wat moontlik 'n rol kan speel om die aard van die trauma te beïnvloed.

Fase twee word as trauma-inkapseling benoem. Hierdie fase verwys na die komplekse individuele en kontekstuele faktore wat 'n impak op die kind se reaksie het. Voorbeelde hiervan is die tipe seksuele misbruik wat plaasgevind het en die aard van die verhouding tussen die kind en die oortreder. Van verdere belang in die inkapselingsfase is die prosesse wat op 'n sensoriese, perseptuele, kognitiewe, gedrags- en interpersoonlike vlak plaasvind ter verdediging en oorlewing van die individu. Fase drie bestaan uit die bekendmaking van die inligting aangaande die seksuele misbruik. Die onthulling kan 'n positiewe of negatiewe effek op die kind hê, afhangende van die reaksie wat daarop volg.

Fase vier verwys na die moontlike reaksiepatrone wat op seksuele misbruik volg. Vyf kategorieë word onderskei, naamlik die geïntegreerde, angstige, misdadige, aggressiewe en gedisorganiseerde uitkoms.

Die internaliseringsmodel van Wieland (1997:7) poog om die kind se ervaring van seksuele misbruik, die kind se internaliserings as gevolg van sy ervaring asook sy gedrag wat uit dié internaliserings voortspruit, te beskryf. Hierdie model is veral vir die terapeut van waarde aangesien dit verwys na die proses waarvolgens die kind seksuele misbruik met homself in verband bring, prosessee en betekenis daaraan gee.

Die kind beleef volgens die internaliseringsmodel in alle gevalle van seksuele misbruik dat sy seksuele en persoonlike ruimtes binnegedring word en die seksuele misbruik met homself gebeur. Hy ervaar bedreiging en sal inligting inkodeer wat met die seksuele misbruik verband hou asook dat hy nie veilig is nie.

Volgens die internaliseringsmodel word die impak van die seksuele misbruik beïnvloed deur die aard van die verhouding tussen die kind en die oortreder. Daar word geredeneer dat die kind wat deur 'n vertroueling seksueel misbruik word, ambivalente gevoelens jeens die oortreder sal beleef en verwronge interpersoonlike grense ervaar. Die impak van seksuele misbruik word as ekstreem geklassifiseer wanneer die kind se belewenis van seksualiteit en realiteit ernstig benadeel word. Die verskillende boodskappe wat deur die seksueel misbruikte kind geïnternaliseer kan word, is aan die hand van hierdie model bespreek.

Die geïntegreerde kontekstuele model (Friedrich, 1995:797) is laastens bespreek. Vanuit hierdie model word daar geredeneer dat die effek van seksuele misbruik veral in drie areas van die kind se lewe gereflekteer word, naamlik die kind se binding met versorgers, selfregulering en selfpersepsie. Die waarde van die geïntegreerde kontekstuele model is veral daarin geleë dat daar na die kind binne die breër konteks van sy gesinsisteem gekyk word. Die invloed van die gesin op die impak van seksuele misbruik en die suksesvolle uitkoms van terapie, word beklemtoon.

In Hoofstuk 5 word die intervensiemodel vir die middelkinderjare-kind wat seksueel misbruik is, bespreek. Daar word gefokus op die benaderings onderliggend tot intervensie asook die beginsels en komponente van intervensie.